

№2 семинар сабағының тақырыбы:

Стандарттардың түрлері мен әр түрлі санаттарының жалпы сипаттамасы (2с)

Сабақтың жоспары:

1. Стандарттардың әр түрлі санаттарының жалпы сипаттамалары
2. Стандарттау бойынша нормативтік құжаттар және оларға қойылатын талаптар

Сабақтың мақсаты: Студенттерге ҚР стандарттаудың мемлекеттік жүйесі жайында қысқаша мағлұмат беру.

Қысқаша теориялық мәліметтер:

1.Стандарттардың әр түрлі санаттарының жалпы сипаттамалары

Қазақстан Республикасының мемлекеттік техникалық реттеу жүйесінде [нормалар](#) мен [нормативтік құжаттарға](#) мыналар жатады:

1. Халықаралық стандарттар.
2. Өңірлік стандарттар және техникалық-экономикалық [ақпарат](#) жіктеуіштері, стандарттау жөніндегі ережелер мен ұсынымдар.
3. Қазақстан Республикасының мемлекеттік стандарттары мен техникалық-экономикалық ақпарат жіктеуіштері.
4. Ұйымдар стандарттары.
5. Қазақстан Республикасының стандарттау жөніндегі ұсынымдары.
6. Шет мемлекеттердің ұлттық стандарттары, ұйымдар стандарттары, техникалық-экономикалық ақпарат жіктеуіштері, стандарттау жөніндегі ережелері, нормалары мен ұсынымдары. Стандарттау жөніндегі нормативтік құжаттар төмендегілерге сәйкес әзірленеді және бекітіледі (қабылданады). [Қазақстан](#) Республикасының мемлекеттік стандарты ҚРСТ.1.2 бойынша.

ТЭЭА мемлекеттік сыныптауыштары - ҚР СТ. 5.0, ҚР СТ. 5.1. ҚР СТ.5.2 бойынша мемлекетаралық стандарттар мен сыныптауыштар МЕМ СТ.1.2. [Стандарттау](#) және [сертификаттау](#) салаларындағы шетелдік нормативтік құжаттар - ҚР СТ. 1.9. Стандарттау саласындағы ережелер мен [ұсыныстар](#) ЕР 50.1.20 бойынша техникалық шарттар - ҚР СТ. 1.3 бойынша. Халықаралық стандарт - стандарттау жөніндегі халықаралық ұйым қабылдаған және тұтынушылардың көпшілігі қол жеткізе алатын стандарт. Өңірлік [стандарт](#) - стандарттау жөніндегі өңірлік ұйым қабылдаған және тұтынушылардың көпшілігі қол жеткізе алатын стандарт. Мемлекеттік стандарт - уәкілетті орган бекіткен және тұтынушылардың халық көпшілігіне [қолжетімді](#) стандарт. Ұйым стандарты - ұйым бекіткен стандарт. Үйлестірілген стандарт - техникалық [регламенттерде](#) белгіленген талаптардың орындалуын қамтамасыз ететін стандарт. Ұлттық стандарт - шет мемлекеттің стандарттау жөніндегі уәкілетті органы қабылдаған және [тұтынушылардың](#) көпшілігі қол жеткізе алатын стандарт.

2. Стандарттау бойынша нормативтік құжаттар және оларға қойылатын талаптар

Техникалық регламент нормативті-құқықтық құжат болып саналады. Мұнда мемлекеттің өнімнің, үрдістің, қызметтің адам өмірі мен денсаулығына, қоршаған ортаға қойылатын қауіпсіздік талаптары көрсетілген.

Техникалық регламент (ТР) - бұл орындалуға міндетті ере-жеден тұратын құжат. Техникалық регламент - бұл техникалық заң. Регламентте мемлекеттің территориясындағы барлық шаруашылықпен айналысатын субъектілер орындауға міндетті талаптар, шарттар беріледі. Жұмыстар келесі бағыттар бойынша жүргізіледі:

- өнеркәсіптік және өндірістік қауіпсіздік;
- ғимараттарды, құрылыстарды және олардың территорияла-рына жататын нысандарды пайдаланудағы қауіпсіздік;
- өрт қауіпсіздігі;
- биологиялық қауіпсіздік;
- электромагнитті сыйымдылық;

- экологиялық қауіпсіздік;
- ядролық және радиациялық қауіпсіздік;
- химиялық қауіпсіздік;
- электрлік қауіпсіздік;
- ақпараттық қауіпсіздік;
- токсикологиялық қауіпсіздік;
- өлшемдердің бірыңғайлығы;
- азық-түліктағамдарының қауіпсіздігі;
- балалар тағамының қауіпсіздігі;
- механикалық қауіпсіздік.

Негізін қалаушы стандарт - белгілі бір сала үшін жалпы және басқарушы ережелерден тұратын нормативті құжат. Әдетте ол стандарт немесе әдістемелік құжат ретінде қолданылады, соның негізінде басқа стандарт жасалынуы мүмкін. Мысал ретінде ҚР СТ 1.0-2003 - Қазақстан Республикасының Мемлекеттік стандарттау жүйесін көрсете аламыз. **Терминдік стандарт** - құрамына терминдердің түсіндірмесі және олардың қолданысы туралы нормативтік құжат кіретін стандарт.

Өнімнің, қызметтің, бақылау әдісінің стандарттары әдісте-мелерді, ережелерді, үрдістерді түрлі бақылау әдістері мен солар-мен байланысты іс-әрекеттерді анықтайтын нормативтік құжат.

Өнімге стандарт өнімінің функционалдық қызметіне сәйкестігін растап, соны қамтамасыз ететін талаптардан құралатын нормативтік құжат.

Үрдіске стандарт (қызметке) - үрдіске қатысып, талап- тардан тұратын (мысалы: техникалық өндіріс) немесе қызметке (мысалы: автокөлік саласында қызмет көрсету, банктік қызмет көрсету, білім беру) қойылған талаптар бейнеленген нормативтік құжаттар.

Ашық, мәнді стандарт келісімшарттық қатынастарда нақтыланатын көрсеткіштер тізімінен тұратын нормативтік құжат.

Әдістемелік ережелер құрамына нормативтік құжатқа сәйкес келуге мүмкіндік беретін әдістемелер, үрдісті іске асыру жолы, операциялар кіретін нормативтік құжаттар.

Бейнелеуші ережелер - құрылымды суреттеуші, шикізат материалдарының құрамы мен бұйым бөліктерінің өлшемдерін, бұйым бөліктерін анықтаушы нормативтік құжат.

Қазақстанның стандарттау жүйесі халықаралық ережелер мен нормаларға және халықаралық тәжірибиеге барынша сәйкестендірілген.

Мемлекеттік стандарттар құрамында өнімге, жұмысқа, қыз-метке қойылатын талаптар көрсетіледі. Міндетті талаптар уақыт өте келе техникалық регламентке өтеді.

Міндетті талаптарға томендегілер жатады:

- өнім, қызмет, үрдістің адам өмірі мен денсаулығына, қоршаған ортаға қауіпсіздігі және де өндірістік қауіпсіздік пен тазалық нормалары;
- техникалық сәйкестілігі және бұйымдардың өзараалмастырушылық қасиеті;
- бақылау әдістері мен белгілеулердің бірегейлігі.

Нұсқаулық талаптарға кіретіндер:

- өнімнің көрсеткіштерінің негізгі тұтынушылық қасиеті мен оларды бақылау әдістері;
- орамаға қойылатын талаптар, тасымалдау, сақтау және жоюға қойылатын талаптар;
- эксплуатация мен өндіруге қатысты нормалар мен ережелер; техникалық құжатты толтыру ережелері.

Әлеуметтік бірлестіктер стандарты (ғылыми-техникалық қауымдастық, инженерлік қауымдастық, тағы басқа) тек жаңа өнімге, қызметке, үрдіске, сынақ түрлеріне, өндірісті бақылау әдістеріне жасалынады. Нормативті құжатты қолданғанда екі негізгі түрін қолдану ұсынылады:

- өзіндік сәйкес саласында тікелей қолдану;
- оны басқа нормативті құжатқа енгізу.

Ақпараттық технологияның дамуына байланысты ақпаратты жіктеудің әдістері мен кодтауы өзекті мәселе болып отыр. Бұрынғы КСРО-да жап-жақсы ғылыми-әдістемелік база болған және техникалық-экономикалық ақпараттарды жіктеудің кең жүйесі құрылған болатын.

Алайда экономикадағы қазіргі заманғы нарық шарттары Қазақстан Республикасындағы қолданымдағы жіктегіштерді жаңалауды және жаңасын құруды талап етті.

Жалпы мемлекеттік жіктегішсіз мекемеаралық ақпарат ағынының келісімдік мәселесін шешу мүмкін емес.

Оқытудың техникалық құралдары: интербелсенді тақта

Практикалық (семинар)сабағын оқудың тәртібі, оқыту әдістері мен түрлері: түсіндіру, баяндау, пікіралмасу, сұрақ-жауап

Бақылау сұрақтары: (20 балға дейін)

1. Стандарттардың әр түрлі санаттарының жалпы сипаттамасын айтып беріңіз.
2. Стандарттарды бекіту және бекіту тәртібін айтып беріңіз.

СӨЗ және ОБСӨЖ тапсырмалары: Сәйкестікті растау саласында Үкіметтің құзыреті және стандарттау және өнімнің сапасы.

Әдебиеттер:

Негізгі әдебиеттер:

1. Мендебаев, Т. М. Стандарттау, метрология және сертификаттау. Алматы. Дәуір, 2011. - 368 с. - ISBN 978-601-217-198-3
2. А.И. Аристов, Т.М. Раковщик. Основы метрологии, стандартизации и сертификации: учебное пособие /. – М., МАДИ 2013. –200 с.
3. Ж.Ж. Есенқұлова, Ж.Ж. Аканова, А.М. Касенова. Стандарттау, сертификаттау және метрология негіздері: Оқу құралы / Алматы: Экономика, 2014.-284 б.
4. Журавлева Н.Ю., Кирюшин С.А. Стандартизация, метрология, подтверждение соответствия: Учебно-наглядное пособие / Нижний Новгород: Национальный исследовательский Нижегородский государственный университет им. Н.И. Лобачевского, 2018. - 62 с.
5. Е.В.Кравченко, Ю.К.Кривогузова, И.П.Озерова. Метрология, стандартизация и сертификация. Учебное пособие. Томский политехнический университет. - Томск: Изд. Томского политехнического университета, 2013. -172с.